Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2018–2019

35 000 VII Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2019

Nr. 80

DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 14 december 2018

Een sterke lokale democratie heeft inwoners die betrokken zijn bij de vraagstukken in hun gemeenschap. Dit was altijd al belangrijk, maar wordt belangrijker gezien de grote maatschappelijke opgaven die op inwoners afkomen, zoals de energietransitie, de overgang naar aardgasvrije wijken en de komst van de Omgevingswet. Inwoners willen meer betrokken zijn bij deze vraagstukken, die raken aan hun directe leefomgeving, en de politiek-bestuurlijke keuzes die daarbij worden gemaakt. Gemeenten zetten zich op een goede manier in om inwoners meer te betrekken. Vanuit het samenwerkingsprogramma Democratie in Actie wil ik daar een extra impuls aan geven, onder meer door de inzet op Right to Challenge.[1]

Right to Challenge biedt inwoners een manier om invulling te geven aan hun wens tot betrokkenheid, omdat dit instrument hen in staat stelt om, in overleg met de gemeente, de uitvoering van collectieve voorzieningen van de gemeente over te nemen met bijbehorend budget. Vanuit Democratie in Actie wordt ingezet op een verdubbeling van het aantal gemeenten dat werkt met Right to Challenge. Hiervoor zijn in de eerste plaats inwoners en gemeenten aan zet. Ik ondersteun hen actief bij die verantwoordelijkheid.

In deze brief ga ik in op de maatregelen die ik voor ogen heb om Right to Challenge te bevorderen in gemeenten. Met deze brief geef ik invulling aan de motie Segers[2] en de motie Özütok c.s.[3]

[1] Kamerstuk 34 775 VII, nr. 69.
[2] Kamerstuk 35 000, nr. 24.
[3] Kamerstuk 34 775 VII, nr. 16.

kst-35000-VII-80
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2018

Bevorderen van Right to Challenge

Ik wil voorop stellen dat een aantal gemeenten al uitermate goed aan de slag is gegaan met Right to Challenge. Het Right to Challenge is de afgelopen jaren in opkomst, zowel in grote steden in de Randstad als kleine gemeenten in de periferie. Ongeveer 75 gemeenten hebben, op grond van hun autonome verordeningsbevoegdheid, al eigen richtlijnen dan wel regels opgesteld, zijn hier momenteel mee bezig, of zijn zelfs al door inwoners uitgedaagd om de uitvoering van collectieve voorzieningen over te nemen. In diverse collegeakkoorden is een ambitie geformuleerd om met Right to Challenge aan de slag te gaan.

Hoewel veel gemeenten aan de slag zijn met Right to Challenge, hebben de meeste gemeenten nog geen concrete uitwerking aan de ambitie gegeven. Voor inwoners van de meeste gemeenten is het lastig om een alternatief voorstel in te dienen voor de uitvoering van collectieve voorzieningen in hun directe omgeving, zoals het onderhoud van een park, het beheer van sportvelden of andere maatschappelijke voorzieningen.

Daarnaast is er een groeiende vraag vanuit gemeenten en inwoners naar praktische handvatten voor de inkleding van Right to Challenge. Dit vraagt om een betere ondersteuning van Right to Challenge op gemeentelijk niveau. Bij de verdere ontwikkeling van Right to Challenge is, zowel bij gemeenten als inwoners, behoefte aan lokaal maatwerk en niet aan allerlei nieuwe wettelijke kaders. Ik zet daarom in op een sterkere verankering van Right to Challenge.

Maatregelen

Voor het bevorderen van Right to Challenge zet ik in op de volgende vijf maatregelen. Deze maatregelen richten zich zowel op het stimuleren van bewonersinitiatieven – waaronder het in het regeerakkoord genoemde recht op overname – als de verankering van het Right to Challenge. Daarbij houd ik rekening met de wens om inwoners in alle gemeenten betere mogelijkheden te bieden om deel te nemen, maar ook met de noodzakelijke vrijheid die gemeenten toekomt om Right to Challenge op de lokale leest te schoeien.

1. Opschalen en uitbreiden

Om mijn ambitie van een verdubbeling van het aantal gemeenten dat met Right to Challenge werkt te kunnen verwezenlijken, zet ik in op opschaling en uitbreiding van dit instrument. Dit doe ik door middel van:

– Inspiratiegids Right to Challenge. In de eerste helft van 2019 kom ik met een inspiratiegids met illustratieve casussen en praktische informatie voor gemeenten én inwoners over Right to Challenge. Met deze inspiratiegids wil ik gemeenten en inwoners concrete ondersteuning bieden bij de vormgeving van het Right to Challenge binnen de gemeentelijke context. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de maatschappelijke opgaven waarvoor Right to Challenge kan worden ingezet, zoals de energietransitie.
– Regionale bijeenkomsten Right to Challenge. Voor gemeenten en lokale initiatiefnemers die weinig tot geen ervaring hebben met Right to Challenge, maar die er wel meer over willen weten en er mee aan de slag willen, worden de komende jaren regionale bijeenkomsten georganiseerd. Met deze activiteit ondersteun ik de voornemens van tientallen gemeenten die hebben aangegeven de komende jaren werk te willen maken van Right to Challenge.

– Maatwerk advies. Gemeenten en initiatiefnemers die aan de slag willen met bewonersinitiatieven, waaronder Right to Challenge, en zoeken naar manieren om samenwerking een goede start te geven, kunnen gebruik maken van een ervaren adviseur. Deze adviseur gaat naar gemeenten toe om te bespreken wat mogelijk is. Dit kan variëren van een informatieve kennismaking tot het gezamenlijk, met inwoners, ontwikkelen van een «challenge» op een concreet thema. Gemeenten kunnen zich melden via het servicepunt Democratie in Actie (diaservicepunt@vng.nl). Gemeenten én inwoners kunnen hier ook terecht voor specifieke kennisvragen over Right to Challenge.

2. Innoveren en toerusten

Omdat nog veel gemeenten er behoefte aan hebben Right to Challenge en andere bewonersinitiatieven handen en voeten te geven, is het van belang dat van onderop wordt geïnnoveerd en geëxperimenteerd. Gemeenten dienen daarbij te worden toegerust om de ontplooiing en uitvoering van bewonersinitiatieven soepel te laten verlopen. Hiertoe ontwikkel ik de volgende activiteiten:

– Laboratorium recht op overname. Het laboratorium is een gezamenlijk leertraject met maximaal tien gemeenten dat gaat over initiatieven en experimenten van recht op overname, waarin kennisdeling plaatsvindt. Hierbij is in het bijzonder aandacht voor de knelpunten bij het overnemen van maatschappelijk vastgoed en gaat men met elkaar op zoek naar passende oplossingen. Resultaten van de laboratoriumsessies worden breed gedeeld via het kennisplatform www.lokale-democratie.nl.
– Right to Challenge-module voor gemeenteambtenaren. Via www.lokale-democratie.nl wordt een Right to Challenge-module beschikbaar gesteld voor gemeenteambtenaren, zodat zij op het digitale leerplatform kunnen werken met Right to Challenge.
– Community of Practice voor gemeenten en bewonersinitiatieven. Er worden Communities of Practice van gemeenten en bewonersinitiatieven georganiseerd rond concrete casussen uit de praktijk. Die casussen worden samen vanuit alle perspectieven grondig geanalyseerd en geïnterpreteerd. De hieruit voortkomende verbeterpunten en kennis worden vastgelegd en breed gedeeld op een nader te organiseren congres. Gemeenten en bewonersinitiatieven hoeven zo ten aanzien van de potentiële knelpunten niet steeds het wiel opnieuw uit te vinden.

3. Leren en onderzoeken

Om goed in kaart te krijgen wat de juridische knelpunten bij Right to Challenge zijn en om de opgedane kennis binnen alle trajecten vast te leggen en te delen, zet ik de volgende leer- en onderzoeksactiviteiten in:

– Onderzoek Universiteit Leiden. Ik heb de Universiteit Leiden gevraagd te onderzoeken welke juridische belemmeringen met betrekking tot Right to Challenge worden ervaren door gemeenten en bewoners(initiatieven). De Universiteit heeft in juni 2018 al een voorstudie gepubliceerd. De Kamer is daarover geïnformeerd. Het eindrapport wordt verwacht in maart 2019. In het onderzoek worden ook initiatieven in zorg en ondersteuning betrokken. Na uitkomst van dit rapport zal ik met mijn ambtscollega van VWS bekijken hoe voor de gesignaleerde knelpunten oplossingen kunnen worden bereikt. Daarbij wil ik ook de motie Slootweg betrekken, die vraagt om een Right to Challenge in de Wlz, naar analogie van de WMO 2015.[4] Tegen die tijd zullen ook de

[4] Kamerstuk 34 104, nr. 214.

uitkomsten van het onderzoek bekend zijn naar de mogelijkheden daartoe.
– Meerjarig leer- en kennisprogramma. Binnen het samenwerkingsprogramma Democratie in Actie is een meerjarig leer- en kennisprogramma opgezet. Dit programma is niet beperkt tot Right to Challenge, maar stimuleert in bredere zin de ontwikkeling van lokale bewonersinitiatieven.

4. Modelverordening Right to Challenge

Bij de begrotingsbehandeling heb ik aangegeven de voorkeur te hebben voor een modelverordening. De inzet op een modelverordening vanuit de VNG biedt enerzijds het voordeel dat gemeenten de vrijheid hebben Right to Challenge vorm te geven op basis van de lokale behoeften. Anderzijds stimuleert een modelverordening de kennis over – en het gebruik van het Right to Challenge onder gemeenteambtenaren én betrokken inwoners. Het voorziet het instrument Right to Challenge van een concrete aanpak die vooralsnog ontbreekt.

Ik ben in samen met de VNG en gemeenten deze verordening aan het uitwerken. De verordening wordt voorzien van een toelichting waarin Right to Challenge nader wordt geduid, met aandacht voor het belang van het samenwerkingsproces tussen gemeente en inwoners. Hierbij kan ook gebruik gemaakt worden van de opbrengsten uit het programma Democratie in Actie. Naar verwachting is de modelverordening eind 2019 gereed.

5. Modernisering artikel 150 Gemeentewet

Om tegemoet te komen aan de door de Kamer gewenste verankering van het Right to Challenge, zoals gevraagd in de motie Segers, zet ik in op een modernisering van de inspraakmogelijkheden in de Gemeentewet. Het huidige artikel 150 van de Gemeentewet ziet op inspraak van inwoners bij de *voorbereiding* van gemeentelijk beleid. De gemeenteraad is op grond van de huidige bepaling verplicht om een inspraakverordening vast te stellen. Via een modernisering van artikel 150 Gemeentewet kan de inspraakverordening worden verbreed naar een participatie-verordening, die ook ziet op de betrokkenheid van inwoners in de fase van de *uitvoering* van beleid. Inwoners willen immers niet uitsluitend in de beleidsvoorbereiding betrokken te worden, maar in alle fasen van het beleidsproces.

Daarom ga ik bezien hoe we artikel 150 Gemeentewet kunnen verbreden naar andere fasen van het beleidsproces. Deze verbreding geeft gemeenten een aanleiding voor de herziening van hun verordening en beleid ten aanzien van de actieve betrokkenheid van inwoners. Right to Challenge kan hier een onderdeel van uitmaken. Gemeenten kunnen Right to Challenge als instrument dan een plek geven in de verordening die op grond van artikel 150 Gemeentewet vastgesteld wordt. Maatwerk en autonomie staan zoals gezegd voorop.

Tot slot

Met deze maatregelen bevorder ik het Right to Challenge in gemeenten en voor inwoners. Naar mijn idee vormen deze maatregelen een balans tussen verankering en de mogelijkheid tot lokaal maatwerk. Binnen de

jaarlijks aan uw Kamer te verzenden rapportage over Democratie in Actie, zullen de ontwikkelingen en voortgang rondom Right to Challenge ook meegenomen worden.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
K.H. Ollongren